

LISA WEEDA

ALEKSANDRA

UKRAJINSKÁ
RODINNÁ SÁGA

■ garamond

Aleksandra

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.e-garamond.cz
www.albatrosmedia.cz

■ **garamond**

Lisa Weeda

Aleksandra – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

LISA WEEDA

ALEKSANDRA

Přeložila Blanka Juranová

Z nizozemštiny přeložila Blanka Juranová.

Tato kniha vychází s laskavým přispěním
Nizozemského literárního fondu.

The publisher gratefully acknowledges the support
of the Dutch Foundation for Literature.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Poznámka pro čtenáře

Saša je zkráceně Aleksandra – ženská zkratka by vlastně měla znít Šura, ale protože Aleksandře v Nizozemsku z legrace říkali „Šura-hur-á“, což v nizozemštině evokuje hanlivé označení prostitutky, změnila to na Saša. Saša je běžně zkratka mužského jména Aleksandr.

Nastá je zkráceně Anastasija.

Kolja je zkráceně Nikolaj. V tomto románu se objevují tři Nikolajové. Nejstarší se konsekventně menuje Nikolaj a nejmladší důsledně Kolja.

Celé ukrajinské jméno se běžně skládá z křestního jména, jména po otci (otčestva) a příjmení. Otčestvo a příjmení se přechylují podle pohlaví. Příjmení mého pradědečka tedy zní Krasnov a mojí babičky Krasnova.

Město Luhansk se v letech 1935–1958 a 1970–1990 jmenovalo Vorošylovhrad.

Rodokmen naleznete na straně 250–251 a mapu na straně 253.

Mé babičce Aleksandře

„A to jsou ty zákopy?“

„Jo, to jsou ty zákopy. Poslední zákopy Evropy.“

Dokumentární seriál Reizen Waes, S4E8, Ukrajina (2/2)

„Odvážím se tvrdit, že jsme v devadesátých letech promeškali svou šanci. Ze dvou odpovědí na otázku, jaká má být naše země – silná, nebo důstojná, kde se lidem bude dobře žít –, jsme vybrali první variantu. Opět přišla doba síly. Rusové bojují s Ukrajinci. S bratry. Můj otec je Bělorus, matka Ukrajinka. Takových případů je spousta. [...] Doba naděje byla nahrazena dobou strachu. Doba se vrátila zpět.“

Světлана Alexijevičová

Děkovná řeč, Nobelova cena za literaturu 2015

HRANIČNÍ PŘECHOD UKRAJINA – LUHANSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

srpen 2018

Dokonce ani když řeknu Aleksandřino jméno, otčestvo Nikola-jevna a příjmení Krasnova, nesmím přes check point projít. Beru si zpět svůj pas a ukazuji na most směrem k Luhansku.

„Když ji odsud odvezli, jmenovalo se tohle město ještě Vorosylovhrad,“ povídám.

Ukrajinský voják, který přede mnou všechny pustil, si přesune pušku z břicha na záda a založí ruce. Z řeky, která odděluje separatistickou republiku od ukrajinské půdy, na níž stojím, trčí jako strom rozštípnutý ve dvě most. Dřevěná konstrukce, která už skoro čtyři roky musí sloužit jako přístup na zřícenou vozovku, vypadá omšele i odtud.

„Všude jsou miny, každou chvíli se střílí, v noci bombarduje,“ bručí voják.

„To už mi říkali.“

„Kdo, oni?“

„Moje babička. Její sestra Nina, co tady žije. Neznáte ji? Moje prarata a její syn v Oděse. Říkali: jsi šílená.“

Voják ještě jednou zavrtí hlavou.

„Takže tvoje babička, která tě snad má ráda, tě pošle do válečné zóny. Copak je mešuge?“

„Musí to být,“ odpovídám, „požádala mě o to.“

„Teď by toho mělo být. Možná máš papíry, ale jsi sama. Sežej si průvodce, který půjde s tebou.“

„Moje sestřenice z druhého kolene bydlí v Luhansku,“ pokračuji, „tady, jejich telefonní čísla.“

Strčím mu telefon pod nos a scrolluju, dokud se neobjeví jména Ira a Julja. On zkřížené paže ještě těsněji přimkne k hrudi, takže se mu trošku zkroutí modro-žlutý znak na rukávu.

„Holka, mrzí mě to.“

S co nejvážnějším výrazem vytahuji z batohu dlouhý pruh lněné tkaniny. Ukazuji ho vojákovi.

„Tahle látka je skoro sto let stará. Urazila tisíce kilometrů. Nesmíte jí odepřít poslední cestu domů.“

Na bílém plátně jsou vyšívané černé a červené čáry. Okraje jsou vyzdobené kyticíkovým vzorem v modré, červené a černé barvě. Zapíchnu do něj ukazováček. „Vidíte tuhle linku, tu, nad kterou stojí napsáno Kolja, tu linku, která končí v roce 2015? Moje mešuge babička mě poprosila, abych to plátno donesla k jeho hrobu a uzavřela čas. Jinak bude ztracen.“

Voják sleduje, jak látku zase skládám. Pomalu, nejdřív na půl a pak ještě jednou na půl, dokud v rukou nedržím malý lněný čtvereček. Opatrně ho schovám do batohu. Snažím se to dělat co nejdramatičtěji, pomaličku, jako by to byl ten nejdůležitější předmět na světě.

„Nechte mě dojít ten poslední kousek cesty. Pár dní, pak zase zmizím.“

Ještě jednou batoh prohrábnu a vytáhnu Aleksandřinu starou fotku, to poslední, co u sebe mám, abych ho přesvědčila. Držím mu ji před obličejem, skoro mu ji tisknu k nosu, aby se na ni vážně musel podívat. Aleksandra se dívá přímo na něj. Po levici a po pravici jí sedí Ňuša a Duša, sestřenice, které byly jako ona také za války odvezeny.

„Bože na nebesích,“ utrousí voják a obrátí oči v sloup.

„Všechny ostatní fotky z jejího mládí jsou spálené,“ pokračuji. „Vypτάvala jsem se já, vypτάvala se moje máma, nikdo z rodiny už nic nemá. Všechno se ztratilo. Lehlo popelem. To Němci.“

Bere si fotografii do ruky a přidržuje mi ji vedle obličeje, jedno oko zavřené, dívá se na mě a zase na fotku. Sevřu ústa stejně pevně jako Aleksandra a trochu přimhouřím oči. Neměla jsem si ze svých trčících vlasů zaplést cop a omotat si ho tradičním způsobem kolem hlavy jako korunu?

„Podoba dokonalá. Jenom ty vlasy...“

„Trapný, fakt trapný,“ zamumlám.

Vytrhnu mu fotku z ruky a jedním prudkým pohybem ji schovám do tašky. Je to vrchol mých dramatických schopností. Kéž bych v sobě měla víc divokosti, té divokosti svých ukrajinských tetiček, které neustále po někom na jeden nádech štekají.

„Pustíte mě tam,“ pokouším se vrčet.

Stará žena za mnou začíná hlasitě vzdychat. S teatrálním zasténáním pokládá své igelitové tašky a ptá se, jak dlouho to moje divadlo ještě bude trvat. Když mluví, ve sluneční záři se jí třpytí zlaté špičáky.

„Tak to by stačilo,“ řekne voják a odmávne mě. „Pryč z fronty. Za ukrajinskou vlajkou, támhle za mostem, bys s těmihle papírkami, plátnem a tou ubohou fotkou nebyla v bezpečí.“

„Něco jsem slíbila,“ pustím se do něj, „nechte mě prostě projít a zbavíte se mě.“

„Ne. Chtějí tudy procházet lidi. Lidi, kteří vážně musí domů. Ti, co tady bydlí,“ povídá hlasitě. Žena nevrle souhlasně přikyvuje.

„Lidi jako já,“ vyštěkne, „tohle není místo pro tebe. Vrať se, až bude po válce. Ten tvůj mrtvej bratranec určitě nikam neuteče, věř mi. Šup, uхни se, mám před sebou pěknou štreku a pak ještě uvařit.“

„Nemohla bych jít s vámi?“ vedu si dál svou. „Jakmile se dostaneme do Luhansku, půjdu si po svých, jen co zavolám rodině.“

„A když ti to nezvednou? Zůstaneš u mě? Každý večer chodím do sklepa, ještě pořád, po čtyřech letech. Lehneš si snad vedle mě do postele pro jednoho? Mám ti před spaním vyprávět historky o lepších časech?“

„Papíry, paní,“ říká voják a natahuje ruku.

„No jo.“

Žena na mě zasyčí a zvedne tašky na dlouhý stůl. Z podprsenky vytahuje ukrajinský pas a pas Luhanské lidové republiky. Voják si prohlíží její obličej a fotky v dokumentech. Potom jednu po druhé otevírá její tašky. Až teď si všímám, že není o moc starší než já. Jeho ruce se probírají věcmi – zavařovací sklenice s okurkami, kartony mléka, kyticované kalhotky, punčocháče zabalené v šustivém igelitu, brokolice, artyčok, konzervy s fazolemi, párečky, malé plechovky se sardinkami, žluto-modře pruhované plastové kelímky, žitný chleba, plastové talíře s křiklavě růžovými květy.

„Proč jste byla na Ukrajině?“

„Důchod. Zelenina. Chleba, punčochy. Pár nových kalhotek.“

„Co sem jedete dělat?“

„Chlapče, chlapče, chlapče, už by sis mě pomalu mohl pamatovat. Měl bys mě přes ten mizernej most odnýt domů. Jo! V těch svých tlapách, co v nich celý den držíš jenom tyhle lehoučké pasy.“

„Ale paní –“

„Už toho mám po krk. Úplně po krk. Ty toho nemáš po krk? Tenhle cirkus, tohle divadýlko.“

„Paní, prosím, teď tu frontu sama zdržujete. Děláme toho víc než jenom kontrolu pasů, to sama dobře víte.“

„Jo, na týhle straně!“

Ukazuje za sebe, na Ukrajinu, a pohrdavě se směje: „Je to k smíchu. Každý si tady vždycky hraje na pohraniční hlídku. Za tu dobu, co tady žiju, se vůbec nic nezměnilo.“

„Vezměte mě s sebou,“ přerušuji její tirádu, „moje babička tady vyrostla, narodila se ve vesnici na hranicích s Ruskem, možná ji znáte.“

Opět vytahuji telefon, tentokrát abych jí ukázala mapu.

„Ó!“ zašveholí žena. „Tak tvoje babička se tady kousek narodila! No tak to samozřejmě mění situaci.“ Opět pasy schová a jedním rázným pohybem sebere tašky ze stolu.

„Tahle prokletá rodná hrouda tvoji babičky není žádný místo pro návštěvy, je to moc nebezpečný. *Do svidanija!*“

Demonstrativně se mi opře taškami o břicho, takže musím udělat krok vzad, protáhne se kolem mě a ve světlemodrých plastových botách na podpatku s flitry prochází, jak nejvznešeněji dokáže, hraničním přechodem. Zachmuřeně zdraví pětici vojáků, kteří v plné polní chodí po cestě sem a tam. Rychlým krokem kráčí po rozpálené asfaltové silnici, nad kterou se horkem tetelí vzduch. Díky květovaným šatům se pomalu mění v pestrobarevnou skvrnu, jež se vznáší směrem k dřevěnému nájezdu.

„No dobře, tak nic,“ povídám dostatečně nahlas, aby to voják slyšel.

„Jo jo, vypadni odsud,“ brumlá on.

Otočím se a vyrazím zpátky na Ukrajinu. Země podél cesty je zlatá. Obilí se komíhá ve větru. Na obzoru se kouří z fabrik, bílé táhlé obláčky dělí jasné modré nebe na kousky. Někde v dálce se ozve výstřel. Pak ještě dva, potom čtyři, stále rychleji za sebou. Střelba vychází ze dvou stran, z východu a západu. Leknu se toho zvuku a ohlédnu se na řadu lidí u check pointu, abych viděla, jestli se taky bojí. Starouškové, muži a ženy ve věku mých rodičů, hrstka mladých lidí – nikoho to nevzrušuje. Klidně si listují v telefonu a přešlapují z jedné nohy na druhou. Ozvěna střelby se rozléhá nad poli. Poslouchám, jak zvuk mizí do ztracena, zatímco za řadou čekajících zastavuje auto, taková plechovka. Je to starý model Záporožce, hranatý a složený z různých dílů: levé zadní dveře nejsou bílé, ale červené. Vystoupí z něj muž, podívá

se na své stříbrné hodinky a pak na frontu pod celtovou stříškou. Spokojeně kývne a krátce se nakloní k otevřenému okénku a něco řekne řidiči. Potom vstoupí do obilného pole. Auto několikrát nešikovně popojede dopředu a dozadu a vyrazí po prашné cestě zpět.

„Hej, počkat.“

Voják strčí jedné dívce zpátky do ruky její pas. Kráčí na konec řady, aby se podíval, co se to v poli děje. Všichni zmlknou, lidé vzhlížejí od telefonů. Otáčejí se na muže v obilí. Sledují tělo, které až po boky, posléze po ramena, a nakonec až po temeno mizí mezi klasy.

„Je tam někdo?“ vyštěkne voják na vytáhlého chlapce, který se vyplašeně schoulí.

„Myslím, že se šel vyčurat.“

„Krucinál, idiot,“ nadává voják.

Spěchá na okraj pole, kde vznikla úzká cestička. Když už se chystá vykročit, z pole se ozve vyzvánění. „Proč mě opouštííš,“ mečí smyslný hlas. Vytlačuje z okolí všechny ostatní zvuky. Všichni ve frontě jsou zticha, přihlížejí.

„Haló?“ zazní z obilí.

Klasy už se nehýbou, prach si sedá. Černá zem zachovává klid, čeká, co přijde.

„Ano, jo, samozřejmě, logicky,“ pokračuje muž.

Temeno se trošku pohne. Vidím jednu ženu, jak se od pole odvrací a zavírá oči, jako by něco tušila. Ozve se divný zvuk podobný sání. Něco pleskne. Obrovská rána, až mi zalehnou uši. Černozem a obilná stébla letí vzduchem. Mužovo temeno v desetině vteřiny mizí v oblaku kouře. Lidé ve frontě se naráz sehnou k zemi. Kvůli pískání v uších ztratím orientaci. Vidím vlnící se obilí a vojáky. Běží s napřaženými puškami ke krajnici před místo výbuchu. Mluví hlasitě a v krátkých větách.

„Je mrtvej?“

„Je po něm.“

„To se nám teď zrovna nehodí.“

„Zase jeden idiot, chlapi, totální idiot.“

Na prašné silnici přijdou blíž k sobě, aby se šepetem poradili, co dál.

„Zůstaňte stát,“ volají směrem k frontě, „všichni! Nikdo se ani nepohne, dokud neřekneme, že je tohle místo bezpečné.“

V krátkých odstupech vejdou do pole, pušky připravené k palbě. Jeden voják zůstává na kraji, aby měl přehled o check pointu. Nějaký stařík se potichu rozpláče. Jiní se dívají na hodinky a do telefonů a našťavaně vrtí hlavou.

„Ať už je po všem, to jsou ale debilové,“ mumlá si chlapec ve fotbalovém dresu Luhansku. Založí si potetované paže křížem a dívá se na pole, nad nímž se vznášejí přílby vojáků. Jeden z nich křičí, že má přijet sanitka, načež jiný odvětlí, že sanitka už je k ničemu a raději by měli posbírat mužovy končetiny a zavolat policii. Já se podívám na most v dálce a pak zase na dívku vpředu, která mezitím začala telefonovat. Její perleťové pouzdro od Swarovského se třpytí ve slunci.

„Jo, jo, mám zpoždění,“ říká s hlasitým povzdechem, „no, uhodls. U toho pole je sice taková cedulka, ale že by si lidi dávali pozor, to ne.“

Všichni kolem mě zatím telefonují. Otočím se. Asi jsem se zbláznila, pomyslím si, a pak se rozběhnu. Utíkám kolem prázdné strážní budky a kličkuji mezi betonovými zátarasy směrem k dřevěnému nájezdu na most.

„Nedělej to, holka,“ volá za mnou stařík, „tvoje babička by se styděla za to, jak teď její země vypadá!“

Už v běhu zvednu ruku do vzduchu a nesouhlasně mávnu. Nemůžu přestat běžet, teď ne. Co se stane, když zastavím? Co vlastně vojáci v případě nelegálního překročení hranice můžou dělat? Zatímco se blížím k babiččině rodné hroudě, vzpomínám na to odpoledne, kdy mi máma s brekem volala a řekla jenom jedinou větu: „Našli ho, Kolju.“ A na Aleksandru, která skládala to plátno a povídala, že Kolja ho z nás všech potřebuje nejvíc,

a potom mi přikázala, abych si pod tričko koupila neprůstřelnou vestu – což jsem neudělala a teď, když za sebou slyším jednoho z vojáků volat, že se mám okamžitě vrátit, toho lituji.

„Jestli se něco zvrtně, nikdo si pro tvoje mrtvý tělo nepřijede,“ křičí.

Kolem staré ženy v kyticíkových šatech vbíhám na chatrný dřevěný nájezd. Na chvilku před očima spatřím babičku, jak v pečovatelském domě u jídelního stolu smutně kroučí hlavou, a zapoměnu se dívat na rozpraskanou vozovku na mostě. Propast po levici mě málem stáhne do Dońce, řeky, o které babička neustále mluví, kde plavala jako dítě, kde plavala moje máma, když tady byla poprvé, řeky, kterou teď já poprvé vidím, a napadá mě: jestli spadnu, je po mně. Uhýbám doprava, chytám se zábradlí a odrážím se od rozbitého asfaltu s ještě větší silou. Na konci začínám neohrabaně sestupovat po schodech, které jsou zrovna tak provizorně stlučené. Je to jen pár křivých dřevěných prken s namontovanými laťkami, aby člověk jedním vrzem nesklouzl dolů.

„To je spěchu!“ volá muž kráčející proti mně. Za sebou táhne nákupní tašku na ojetých kolečkách. Po každé látce, přes kterou tašku s trhnutím přetáhne, si dává malou pauzu. V podpaží havajské košile má kruhy od potu, vlasy pečlivě sčesané na stranu a je z něj cítit sladká kolínská. Ta vůně mě šimrá v nose.

„Pane,“ ptám se, zatímco taky stojím s rukama opřenýma o kolena a snažím se popadnout dech, „starý hřbitov, znáte to místo?“

„Ten ve Východní uličce?“

Přikývnu.

„Rovně a rovně a pak někde doprava. Je to ale dlouhá cesta, nemysli si. A až budeš na konci mostu, neutíkej, je to nápadné.“

Poděkuji a klušu dál dolů, kolem starých žen a mužů. Kráčeji pomalu a přidržuji se rozviklaného dřevěného zábradlí. Zdá se, jako by to horko staroušky skoro tlačilo zpět. Pot z čela si otírají

květovanými kapesníky, stejně jako Aleksandra za horkých letních dní, když sedí na sluníčku v malé předzahrádce. Cesta za nimi je dlouhá a plná výmolů. Aleksandra tvrdí, že řeka dřív byla hned za rohem, ale když teď před sebou vidím tu silnici a v dálce jenom check point Luhanské lidové republiky, pomyslím si: Kde přesně ten její starý Luhansk začíná?

„Hej, děvče. Sem vážně nemůžeš jen tak!“

Voják už je v polovině mostu. Dělá dlouhé kroky a jeho holinky na asfaltu dutě klapou.

„Utíkej, jen utíkej!“ povzbuzuje mě shora muž v havajské košili. Zaujme pozici uprostřed schodiště a tašku postaví šikmo přes schody. Dělá, jako by něco hledal. Otevře klopou a začne z ní vytažovat všechno možné: rajčata, brambory, meloun.

„Takhle ho ale nezdržím na dlouho, *davaj!*“

Utáhnu si popruhy batohu a odrazím se od poslední laťky. Dole na prašné krajnici ukloužnu. Lidé, kteří přicházejí z válečné oblasti, zmateně pozorují mé nemotorné pohyby.

„Zdržte toho vojáka!“ křičím. „Prosím, jdu k hrobu svého strýčka.“

Ještě se ohlédnu. Zrovna když si uvědomím, že takhle budu muset projít i následujícím hraničním přechodem, uslyším někde vlevo od sebe mužský hlas.

„Tady, do pole!“

Přejdu silnici a pádím za hlasem okolo červené trojúhelníkové cedulky s nápisem: *Pozor miny!*

„A do prdele, to ne,“ nadávám, zatímco nad stébly hledám hlas, který na mě před chvílí volal.

„Utíkej dál, děvče, už tam skoro jsi. Tam se ti nic nestane.“

Do obličeje mě pleská pšenice a na předloktích mi zanechává otisky, na lýtkách tenké červené proužky. Rozháním rukama klasy jako šílená, abych viděla aspoň metr země před sebou. Sprintuji po špičkách, abych se co nejméně dotýkala země.

„A kam mám jít?“ ječím.

„Sem!“

Jediný krok doprava a nohou narážím na kamenný blok. Ztrácím rovnováhu a padám dopředu na obrovitánský bílý schod.

PALÁC ZTRACENÉHO DONSKÉHO KOZÁKA

Po obou stranách mého těla se rozbíhá široké mramorové schodiště. Vstávám a vybíhám ho, jak nejrychleji dokážu. Schody jsou tak vysoké, že na ně musím vyskakovat. Když se vydýchávám na rozlehlé podestě, spatřím nad sebou gigantickou věž. Hysterický narozeninový dort, štíhlejší verze Babylónské věže. Kolos sestává z šesti velkých kruhových podlaží. Nahoře stojí socha Lenina. Každé patro lemují sloupy, na kterých také stojí sochy: lidé, pětikrát větší než já. Nesou vlajky a pochodují vpřed, vidím dělníky a děti, kolchoznice, mladíky s dláty a kladivy v rukou. Na sobě mají dvoudílné pracovní oděvy, montérky, zástěry přes šaty, na hlavách šátky a čepice. Lenin, velký jako čtvrtina celé budovy, ukazuje do dálky, směrem k check pointu na Ukrajině, směrem na západ, pryč z válečné oblasti, pryč od hranice s Ruskem. Pohledem kopíruji jeho prst a na okraji pšeničného pole spatřím pohybující se vojenskou helmu. Sleduje mě snad? Za první řadou sloupů se s vrzáním otevírají dřevěné dveře.

„Hej, ty!“ sykne hlas. „Co tam okouníš?!“

Skulinou ve dveřích se protáhne hlava. Poznávám obličej z černobílého portrétu, který visí v babiččině ložnici nad postelí.

„Ty vole,“ zašeptám, „Nikolaj.“

Nevypadá ani o den starší než na fotce: pár dlouhých vrásek na čele, vějířky kolem očí, zastřižený knírek, tmavé obočí a ostrě řezané rysy. Pokyne mi štíhlou ručkou. Naposledy se podívám na Lenina.

„Co tady děláš,“ zvolám, „nemá ten chlap už století zpoždění?“

„Co na tom záleží,“ popohání mě Nikolaj, „pojď dovnitř.“

Utíkám po schodech nahoru a kloužu po lesklé podestě ke dveřím, jejichž škvírkou se sypou ven zrníčka obilí.

„To všechno musí zpátky dovnitř,“ povídá ustaraně.

Přede dveřmi si klekám na kolena. Z dlaní vytvořím mističku a svědomitě zrnka vracím dovnitř.

„Rychleji, jak jen to dokážeš, holčičko moje!“

Zatímco ruce používám jako malé sněžné radlice, kterými tlačím obilí před sebou, slyším vojáka křičet, že stojím uprostřed minového pole a nemám se hýbat.

„Nevidím přesně, co děláš, ale poslouchej. Ani. Se. Nehni!“

Na moment zaváhám, jestli mám jít dovnitř, nebo jestli prostě nezavřít oči a nehybat se, jak říká voják, jednoduše dělat mrtvou, uprostřed pole, dokud mě někdo nepřijde vyzvednout, ale když se podívám do pradědečkových přátelských modrých očí a za sebou uslyším, jak se voják blíží, vmetu poslední zrnko dovnitř a vkloužnu do budovy. Jakmile jsem uvnitř, společně s Nikolajem těžké dveře zavřeme. Opírá se rukama o kolena a zhluboka oddechuje. Já si stahuji batoh a padám na znak do obilí. Klenutý strop a stěny jsou plné fresek: lidé s červenými vlajkami v rukou, děti v bílých oblečcích s červenými pentlemi u krku. Krácejí průvodem po bulvárech, stejně širokých jako šestiproudá silnice procházející středem Kyjeva, kde se 9. května konává vojenská přehlídka. V rozích je strop vyzdobený kladivy a srpy, vidím rudé hvězdy, zlatá lemování a kamenné prapory. Nikolaj mi podává ruku a zvedá mě na nohy.

„Konečně,“ říká, „to to trvalo.“

Začne mi vyklepávat obilí ze záhybů šortek a trička, ale když mi omete ramena a spatří moji tvář, okamžitě se zarazí. Zdá se,

jako by se mě lekl. Mých očí, mého nosu. Nohou a paží, kterých se právě velmi přirozeně, otcovským způsobem dotýkal. Náhle mi to dojde taky: otce své babičky jsem ještě nikdy ve skutečnosti neviděla, nikdy se ho nedotýkala, je mrtvý už od roku 1953. Dlouho se na sebe beze slova díváme, on potom zavře oči a zavrtí hlavou, sám sobě se zasměje.

„Myslel jsem, že jsi Aleksandra.“

V obilí se pohybuji neohrabaně. Sahá mi až po kolena. Musím se jím brodit. Fresky se na mě vrhají ze všech stran, hala vypadá jako živoucí propagandistický plakát: všechno na mě ječí v rudé, bílé a zlaté. O tomhle Aleksandra nemluvila, když říkala: „Převeď Kolju na druhou stranu.“ Chvilí zvažuji, jestli dveře přece jen nemám otevřít a jako šílená vyběhnout ven, prokličkovat pole, přímo do vojákovy náruče.

„Řekla bych, že tohle není tak úplně místo, kde bych měla být,“ řeknu co nejvíc nenuceně. Můj hlas se v tom velkém prostoru rozléhá.

„Taky mi nepřipadáš jako osoba, která by tady měla zrovna teď být.“

Dívám se na něj, v očích mu hledám, jak to myslí.

„Ty žiješ!“ vykřikne. „To se tady ještě nikdy nestalo, živý z rodu Krasnovů v Paláci! Vážně jsem si myslel, že jsi Aleksandra, že konečně přišla, aby se mnou přešla na druhou stranu.“

Když o ní mluví, zní jeho hlas vesele. Copak tady na ni už skoro tři čtvrtě století čeká?

„Poslala mě, abych s přechodem někomu pomohla,“ řeknu omluvně.

„Komu? Mně? Já neodejdu, dokud se u dveří neobjeví ona.“

„Ne,“ chlácholím ho, „neboj, jdu pro Kolju. Zdají se jí o něm sny, říká, že nenašel klid.“

Nikolaj vykulí oči.

„Jak to ví?“

„Ona tvrdí, že se někde zasekl. Mluvila o bílých jelenech, které má doma, o červených a černých liniích. Dala mi s sebou staré plátno, na kterém všechny ty linky jsou. Ty jsi tam taky.“

Nikolajova ústa jsou najednou rovná jako pravítko, v koutcích už není ani stopy po nějaké kudrlince. Aleksandra dokáže nasadit naprosto stejný výraz: když řeknu sprostý vtip; když na dědečkově pohřbu zavírali rakev; když před čtyřmi lety mávala na rozloučenou svým třem sestrám Lidě, Klavě a Nině, které jako překvapení přijely do Nizozemska na oslavu jejích devadesátých narozenin. Bylo to uprostřed léta, válka v Donbasu trvala teprve pár měsíců. Týdny se třemi tetičkami utekly tak rychle, že to vypadalo, jako by u nás byly jenom dva dny a najednou zase musely narychlo odjet. Sotva jsme jim pověsili vyprané květované šaty na šňůru, jejich sváteční boty na podpatku jenom chvilku postály v chodbě, zazpívaly pouhé dvě staré písničky a zase už musely jít. Cestou na letiště v autě strýčka Petera jsem seděla namáčkaná na zadním sedadle mezi Lidou a Ninou, zatímco ony si mohly krky vykroutit, aby své starší sestře usazené v předzahradce mohly mávat co nejdéle.

„Musíme mávat co nejdéle,“ řekla Lida a svůj zlatý špičák mi téměř tiskla k tváři, „co nejdéle. Možná je to naposledy.“

Nikolaj mě bere za ruce.

„On je tady, Kolja. Taky se zasekl na půli cesty.“

Pradědeček ukazuje do vzduchu, někam nad klenutý strop. Sleduji, jak se jeho prst stále vzdaluje, až už skoro stojí na špičkách. Kolem nás pochodují vpřed naším směrem lidé se širokými úsměvy na tváři. Popohánějí mě i Nikolaje jako poslušný dobytek, jenž se musí pohybovat spolu s jejich přehnanou radostí. Nejsou to jenom fresky, všímám si teď, jsou to i mozaiky, sestavené z tisíce malých, třpytivých kamínek.

„Proč kráčeji k nám?“ ptám se Nikolaje, „proč nevidíme, kam jdou?“ Vzpomenu si na historky z Aleksandřina dětství o Kom-somolu, kde se s kamarádkami učily zpívat písně o silné vlasti a chodily ulicemi v průvodech.

„Učila jsem se střílet z brokovnice a obvazovat raněné,“ vyprávěla mi jednou, čímž radosti jejího mládí najednou nabyly úplně jiného rozměru.

Nikolaj mě táhne dál do haly, na červenou pohovku stojící přesně uprostřed prostoru. S každým krokem se mi boty plní lechtajícími zrníčky. Snažím se neuklouznout. Nikolaj vedle mě se spíš sune, než našlapuje. Hýbe nohama, jako by to byly dvě lyže na sněhu. Při každém kroku mě podpírá.

„Zvykneš si,“ říká. „Chvilku to trvá, ale nakonec si na to zvykneš. Rozhodl jsem se, že se pokaždé budu dívat jenom na ty stěny a zářivý interiér, odvádí to pozornost.“

Usměvaví lidé z mozaiky nasadí pokaždé, když se podívám, ještě nepřírozenější výraz, jako by sami dobře věděli, že jim sva-ly v obličejích už skoro odumírají. Na chvíli mám pocit, že vidím Aleksandru, jde přímo proti mně, její kulatý obličej, tmavé vlasy a modré oči se houpají v kolébavém kroku davu. Nikolaj rukou poklepe na sedák pohovky. Posadím si vedle něj.

„Co je to za absurdní místo? Mezistanice pro mrtvé?“

„V podstatě to není nic. Tenhle palác neexistuje. Nebo vlastně měl existovat, ale zůstal jenom papírovým snem vůdců země, kde se tvoje babička narodila. Mělo to být velitelství světové revoluce. Lidé volali: tady shromáždíme vše, co tvoří bohatství naší země, veškerou plodnou sílu našich sedláků a dělníků! Palác měl všem přátelům i nepřátelům ukázat, že jsme schopni, jak to jenom říkali, hříšnou zemi pokrýt monumentem, o kterém se ostatním může jenom zdát. Mělo to být místo pro kongresy lidových komisařů, s malým divadelním sálem a velkým divadelním sálem. Z toho velkého by se dalo udělat i kluziště. Měly tam být velké kantýny a jídelny, v nejvyšším patře restaurace speciálně pro

vůdce Svazu. Venku plánovali náměstí tak velké, aby se na něm mohly konat masové manifestace, průvody, přehlídky, důležité sváteční události, věci jako třeba Den vítězství. Tady se člověk měl dozvědět, kde skončili všichni jeho deportovaní kamarádi.“

Usměje se. Velmi krátce. Potom zhluboka vzdychne.

„Žertuju, na to ani sebekrásnější budovy nedokázaly odpovědět. Kolja a já tomu tady říkáme *Palác ztraceného donského kozáka*. Alespoň já tomu tak říkám, on se tomu ještě pořád nedokáže zasmát.“

Jeho hlas se jako pingpongový míček odráží od lesklých stěn. Rukou jemně přejíždí po červeném čalounění. Teď už chápu, proč na válcovité budově stojí obří Lenin. Nikolaj ještě jednou zhluboka vzdychne a podívá se na strop. Opět vidím Lenina. Uprostřed fresky ukazuje rukou, stejně jako socha, k západu.

„O tomhle místě snili ve velkém, stejně jako ve velkém snili o naší zemi. S postupujícími lety byli čím dál horlivější. Ta dychtivost se táhla naší zemí jako ledové chvění. Cítili jsme to, ten hlad po růstu, větší než jakýkoliv jiný hlad. Cítili jsme to, tu zimu, kdy největší katedrálu v Rusku vyhodili do povětří, aby udělali místo téhle budově. Tvoje babička tehdy byla ještě malá, naše Šurečka, akorát sedmiletá. Nádherné děcko, něžné modré oči, úsměv, který mi vždycky dělal radost, i tehdy, když se nad naším životem stahovala stále větší mračna.“

Upozorňuje mě na vitrážová okna nalevo a napravo ode dveří, kterými jsem vklouzla dovnitř. Po celé jejich délce je vidět zvlněná krajina.

„Podívej,“ říká, „takhle naše země vypadala to léto předtím, než odpálili katedrálu a začali stovky kilometrů od naší vesnice stavět tenhle kolos.“

Dívám se na zlatá pole, světle hnědé stepi a černozelenou ornou půdu. V dálce jsou lidé. Nejprve se zdá, že jen stojí, potom se začínají pohybovat. Jsou to sedláci. Jdou přes kopce, na zádech nesou snopy a posedávají na koňských povozech naložených pytlí

s obilím, kukuřicí, horami cibule a řepy. Polem prochází i Nikolaj, poznávám jeho rovný tmavý knír. Přes rameno nese krátkou kosu a kráčí ruku v ruce se ženou.

„Podívej, tvoje prababička Anna, moje žena.“

Za nimi jdou dvě dívky: Aleksandra a její starší sestra Nastá.

„A támhle je Baba Mari, moje tchýně, vidíš ji? Tu, co jde línou chůzí? Skoro nikdy nepospíchala.“

Stejně jako moje babička si Baba Mari při chůzi tiskne ruku ke kyčli, hladí koně, kozy a krávy, kteří k ní všichni naklánějí hlavy. Občas se o ni zvířata na chvíli opřou, občas jdou kousek s ní. Aleksandra a Nastá si vzájemně ůkají na záda, a než se ta druhá otočí, první se co nejrychleji vnoří do obilí. Schovávají se v poli, běží přes prašnou pěšinu k mlýnu. Lopatky se otáčejí ve větru. Poznávám ten mlýn z Aleksandřina vyprávění: je o něco menší než nizozemské mlýny a celý ze dřeva. Když běhání Aleksandru a Nastu unaví, připojí se k Anně, Nikolajovi a Babě Mari. Sladěným krokem kráčejí v řadě krajinou. Rukama tleskají a pobízejí koně táhnoucí povozy, aby táhli rychleji, shánějí kozy k sobě. Barvy ve vitrážích se mění, jasné modré nebe tmavne, objevuje se růžovočervená. Slunce zapadá do okrově žlutých polí. Všichni si s rajčetem v ruce sedají u kol povozů. Rajčata jsou stejně rudá jako nebe. Půda černá jako noc.

„To je ale krásné místo,“ povídám, zatímco pozoruji svoji mladou babičku, jak pomalu usíná v pradědečkově klíně.

„Každý den to byl právě tenhle kousek Ukrajiny, kterého se slunce dotklo jako prvního. Ráno se na horizontu válela tenká červená vrstvička,“ říká Nikolaj.

„Vždycky to tam bylo, černá a červená,“ řekla mi Aleksandra den předtím, než jsem vyrazila na Ukrajinu, ke Koljovu hrobu. „Černá a červená se mnou odjela i s plátnem, které mi Baba Mari dala